

Дерев'янка Б.В.
завідувач кафедри господарського та екологічного права
Донецького юридичного інституту
Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка
к.ю.н., доцент

ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПРИ РЕОРГАНІЗАЦІЇ НЕВЕЛИКИХ ВНЗ

На сьогоднішній день державна політика держави передбачає суттєве реформування освітньої галузі та оптимізацію кількісного і якісного складу вищих навчальних закладів (ВНЗ). У переважній більшості така оптимізація полягає у скороченні кількості ВНЗ. З одного боку, у цьому немає нічого незвичного чи протизаконного. Так, О. Святоцький вказує, що на сьогодні у Великій Британії існує близько 100 університетів, у Франції – близько 80, в Італії – близько 60, у Польщі – 11, а в Україні – 904, із них 288 навчають майбутніх юристів [1, с. 11-12]. Слід сказати, що 80 ВНЗ було у Франції й у 2003 році, у той час як в Україні було 350 ВНЗ III-IV рівнів акредитації, серед яких 82 мали статус національних [2, с. 221; 3, с. 101]. Отже, у розвинених країнах кількість ВНЗ є сталою, у той час як в Україні поступово зростає.

Л. Марчук вважає, що на сьогодні тільки у Львові «наплодилося» ВНЗ більше, ніж у всій Франції, у тому числі є кілька університетів [4].

Сьогодні ВНЗ України приймають на навчання 70 % випускників шкіл. За прогнозами європейських експертів, для надання якісної освіти Україні достатньо мати 40-50 ВНЗ зі статусом автономної діяльності [5, с. 120].

Наведена кількісна інформація підтверджує, що немає нічого неприродного у скороченні кількості ВНЗ. Під ліквідацію або реорганізацію підпадуть, у першу чергу, ті ВНЗ, що не відповідають ліцензійним та акредитаційним умовам, допускають порушення законодавства у своїй діяльності, а також ті, що не зможуть якісно провести набір студентів (у 2010 році більш ніж 100 університетів не отримали і ста заяв від абітурієнтів. Ряд державних ВНЗ цього року не отримав замовлення від держави.

Держзамовлення планується концентрувати у ВНЗ із кращими науковими успіхами [6]. Зрозуміло, що відсутність держзамовлення призведе до зниження фінансування. А тому, державні ВНЗ, що не зможуть відсутність держзамовлення «перекрити» набором студентів за контрактом, повинні ліквідуватися або увійти до складу інших, більш потужних ВНЗ. З іншого боку, компенсація державним ВНЗ відсутності держзамовлення заповненням ліцензійного набору студентами за контрактом призведе до необхідності ліквідації або реорганізації приватних ВНЗ, які не змогли набрати на навчання кількість студентів, мінімально необхідну для виживання на ринку освітніх послуг). У першу чергу це будуть приватні ВНЗ, хоча і кількість державних також зменшиться.

Зараз фінансування вітчизняних ВНЗ та НЗ є недостатнім для підготовки фахівців європейського рівня. Частка державних видатків на вищу освіту в загальному обсязі видатків, становить у Нідерландах – 4,5 %; Бельгії, Данії – 3,6 %; Іспанії, Італії – 3,5 %; РФ – 2,0 %. Частка державних видатків на вищу освіту у ВНП: у Нідерландах – 1,8 %; Данії – 1,6 %; Ірландії – 1,4 %; Україні – 0,7 %. Сума державних видатків на вищу освіту з розрахунку на одного студента становить: у Данії – 9000 євро; Нідерландах – 8000 євро; Люксембурзі – 7000 євро. Наведені дані свідчать про значне відставання України від провідних європейських країн за цими показниками [7, с. 73]. Тому скорочення фінансування державних ВНЗ, що не отримують держзамовлення, на користь тих, що його отримують, підвищить можливості останніх. А відмова у продовженні дії ліцензії, реорганізація та ліквідація «слабких» державних ВНЗ стимулюватимуть інших ефективно «відпрацьовувати» отримані з Державного бюджету гроші.

Слід припустити, що для залишення на освітньому ринку окремі невеликі ВНЗ віддадуть частину своєї правосуб'єктності, утворивши з аналогічними ВНЗ великі навчальні комплекси – більші за розмірами та можливостями ВНЗ. Таким чином кількість ВНЗ в Україні буде зменшено. Кількість навчальних місць у нових великих ВНЗ також буде меншою від сукупної кількості місць у

реорганізовуваних невеликих приватних ВНЗ. Проблемним у цьому випадку може бути тільки питання захисту права власності акціонерів та власників майна невеликих ВНЗ, які внаслідок реорганізації стають відокремленими або просто структурними підрозділами зновутворених великих ВНЗ.

Отже, у випадку утворення великого навчального комплексу у формі об'єднання підприємств його учасники - невеликі ВНЗ добровільно віддадуть частину своєї компетенції об'єднанню. І скоріше за все, що вплив цих ВНЗ на більшість питань організації та діяльності великого навчального комплексу - об'єднання підприємств у формі асоціації, корпорації, а тим більше концерну, - буде мінімальним.

Тому більш сприятною формою з точки зору захисту права власності колишніх власників майна невеликих ВНЗ буде форма акціонерного товариства (АТ) або товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ). У випадку утворення АТ кількість акцій у кожного акціонера буде пропорційною вартості належного їм майна. Тому зрозуміло, що власники невеликих ВНЗ одразу не стануть мажоритарними акціонерами. Проте існуюча проблема «рейдерства», що найбільше стосується саме АТ, може створювати додаткові загрози праву власності. Утворення нового великого ВНЗ у формі ТОВ, на нашу думку, зможе більш ефективно захистити майнові права його учасників. Сукупність прав та обов'язків його учасників визначається положеннями статуту. У ньому можна передбачити, що при ухваленні стратегічних питань з організації діяльності усього великого ВНЗ чи навчального комплексу, потрібна одноголосність або кваліфікована більшість. Якщо ці стратегічні питання закріпити у статуті, а також вказати, що внесення змін до статуту можливі лише після згоди усіх учасників, - то загроза рейдерства так само як і загроза майновим правам учасників даного ТОВ майже унеможливується.

Крім утворення навчального комплексу у формі ТОВ у якості ефективного засобу захисту права власності можна розглядати утворення одночасно кількох суб'єктів господарювання (скажімо, у формі ТОВ). Утворені суб'єкти господарювання будуть виготовляти та реалізовувати продукцію,

надавати послуги чи виконувати роботи у різних сферах господарювання. При цьому або найбільша частка майна (контрольний пакет акцій, якщо все ж таки власниками майна буде обрано акціонерну форму) цих суб'єктів буде почергово належати різним засновникам - власникам майна реорганізованих невеликих ВНЗ; або управління кожним із цих суб'єктів буде здійснюватися різними засновниками. Скажімо власниками майна чотирьох невеликих ВНЗ на основі майна цих ВНЗ утворюється один великий ВНЗ, а також магазин, салон краси та кафе. І кожен із чотирьох засновників цих суб'єктів господарювання має вирішальний вплив на один із суб'єктів. У цьому випадку, по-перше, засновники диверсифікують ризики; а, по-друге, стримують один одного від зловживань своїми можливостями.

Завдяки використанню форми АТ, а особливо – ТОВ та рівноцінний розподіл контролю над кількома суб'єктами господарювання можливо захистити право власності і майнових інтересів власників майна (акціонерів) невеликих реорганізованих ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Комаров В. Сучасні аспекти модернізації вищої юридичної освіти / За підсумками круглого столу «Проблеми вищої юридичної освіти в Україні: нові виклики сучасних реалій» (17.11.2008 р., м. Харків) / В. Комаров // Право України. — 2009. — № 1. — С. 9—15.
2. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В.С. Журавський. — К.: Ін Юре, 2003. — 415 с.
3. Курко М.Н. Нормативно-правове забезпечення фінансування вищої освіти в Україні / М.Н. Курко // Право і безпека. — 2010. — № 2 (34). — С. 100—105.
4. Марчук Л. «Patriae decori civibus educandis» — освічені громадяни є окрасою батьківщини / Лариса Марчук // Віче. — 2011. — № 5 (190). — С. 29.
5. Курко М.Н. Проблеми ефективності вищої освіти в Україні / М.Н. Курко // Право і суспільство. — 2010. — № 4. — С. 120—123.
6. Даниленко Е. Тройка, пятерка, вуз. Чем закончиться реформа вищої школи / Е. Даниленко // Фокус. — 12.09.2010.
7. Монаєнко А. Джерела та порядок фінансування видатків вищих навчальних закладів / А. Монаєнко // Підприємництво, господарство і право. — 2009. — № 9. — С. 72—75.

Деревянко, Б.В. Щодо захисту права власності при реорганізації невеликих ВНЗ [Текст] / Б.В. Деревянко // Актуальні проблеми запобігання та протидії корупції і охорони права власності : збірник наукових праць / за ред. В.В. Галуцька. – Херсон - Тернопіль : ХЮІ ХНУВС; Херсонська міська друкарня, 2011. - С. 11-13.